

ÄLDRE PROGRAM
OCH MANIFEST

IDÉPROGRAM
PÅ TRÖSKELN TILL
MÄNSKLIGHETENS BÄSTA TID

FRÅN 2001

INNEHÅLL

FÖRORD

I. UTGÅNGSPUNKTER

Det orubbliga människovärdet

Politikens uppgifter

II. PÅ TRÖSKELN TILL MÄNSKLIGHETENS BÄSTA TID

Öppenheten ökar friheten och välbefindandet

Vetenskapen banar ny väg

Ett nytt klassamhälle

Politiken som hinder och maktinstrument

Makten utmanas

Lärdomar för förnyelse

III. IDÉER SOM FORMAR FRAMTIDEN

Frihetens avgörande värde

Människans ansvar

Samhällets rötter

Kulturens kraft

IV. IDÉER GÖR SKILLNAD

Demokratins uppgift

Människors deltagande

Det lokala som ideal

Kampen för rätten

Vetenskapens villkor

Kunskap frigör förmåga

Arbetets förutsättningar

Omtanke om varandra

Naturen vi ärvde

En ny identitet

Europa – vår del av världen

Den globala samhörigheten

FÖRORD

Moderaternas idéprogram är en del av partiprogrammet. Det överarbetas relativt sällan. Idéer ska hålla länge.

Idéprogrammet kompletteras av ett handlingsprogram med mer konkreta reformförslag.

Ett partis alla idéer låter sig inte fångas i en enda mening. I det förslag till nytt idéprogram som nu presenteras görs emellertid ett sådant försök:

"Moderaterna ska vara den starkaste kraften för frihet, humanitet och framtidstro i svensk politik."

Programmet är till sin karaktär okonventionellt. Vår strävan har varit att teckna en bild – en vision – av det samhälle moderaterna vill främja, snarare än att formulera idéerna i korta trossatser. Det handlar alltså om de värderingar och visioner som bör forma framtiden. Om dessa kan man inte kompromissa.

Hur vägen framåt ser ut är däremot ingen principfråga, utan avgörs av de möjligheter tiden erbjuder.

Det viktiga är att vägen leder just framåt, mot de värden som de praktiska lösningarna ska förverkliga. Ståndaktighet kring värdena och öppenhet om hur dessa ska förverkligas är moderaternas sätt att möta framtiden.

Programförslagets utgångspunkt är att moderaterna vill nå ut till och verka för alla och envar. Vi är inte ett parti för intressegrupper eller snäva hänsyn, för rik eller fattig, för storstadens folk eller för glesbygden. Partiets politik rör alla människors frihet och framtid. Moderaterna söker förtroende för en sådan bred, men på samma gång personlig, syn på det politiska uppdraget.

I programförslaget understryks alla människors ansvar som frihetens förpliktelse. De som har störst behov av stöd kan räkna med vårt särskilda engagemang. Vi vill samla alla i en gemensam kamp för mänsklig rättfärdighet.

Politiken behöver mer idéer, fler goda ideal och förebilder. För partier och politiker som tappat orienteringen blir ofta makten i sig avgörande. Ideal och målmedvetenhet ersätts av kamp om positioner. Kontraktet mellan partierna och de människor vars röst man företräder bryts.

Politiken får inte bli en tummelplats för vindflöjlar, populism blöta fingrar eller, i värsta fall, för exploaterande av fördomar och människoförakt. Inte minst osäkerheten inför globaliseringens konsekvenser kan lätt ge upphov till motreaktioner

Också Sverige hotas av dessa risker. Häri ligger demokratins verkliga utmaning, men här finns också en tydlig fara för varje enskild människas möjligheter att förverkliga sina drömmar och ideal. Programförslaget vill möta en sådan utveckling med de goda idéernas hjälp.

Det frihetliga, öppna och omtänksamma politiska uppdraget påverkar också partiets sätt att verka. Öppenheten och lyhördheten går igen. Det politiska förtroendemannaskapet är ansvarsfullt. Det är ett företräderskap som förpliktar.

Värderingarna och dessas konsekvenser är samtalets kärna. De politiska systemen är viktiga, men de är ändå bara verktyg i människans tjänst.

Moderaterna ska vara ett parti där alla ska känna att en särskild och unik plats finns reserverad. Med ett erbjudande om en politik som det går att tro på, en politik till stöd för människans drömmar.

Det idéprogram som nu presenteras har fyra delar. I första delen anges utgångspunkterna för en frihetlig och omtänksam framtidspolitik. Del två diskuterar den omvärld – globalt och nationellt – där de långsiktiga värderingarna ska omsättas, medan den tredje delen anger vilka sådana värderingar som bör ges företräde. Den fjärde delen, slutligen, preciserar värderingarnas konsekvenser på några viktiga områden.

Om de idéer om frihet, människovärde och framtidstro som moderaterna står för får vägleda utvecklingen, blir det svenska samhället både mänskligare och mera dynamiskt.

I. UTGÅNGSPUNKTER

I politiska partier förenas människor med en gemensam syn på den enskildes, samhällets och statens ställning och uppgifter. I val söker partierna stöd för sina grundläggande uppfattningar.

I enskildheter skiljer sig naturligtvis ståndpunkterna alltsom oftast åt, också inom partierna. Det är sunt och livskraftigt att söka de bästa lösningarna på praktiska problem.

Detta idéprogram handlar om de grundläggande värdena och deras konsekvenser. Det är också om detta, om samhällets färdriktning i stort, som det politiska meningsutbytet i första hand bör handla.

DET ORUBBLIGA MÄNNISKOVÄRDET

Den goda idén om hur land ska byggas utgår från att alla människor är unika, och har lika värde. Det är ur detta friheten härleds, varje människas rätt att med hänsynstagande till andra bygga framtiden efter egen vilja, liksom varje människas rätt att utveckla sina personliga egenskaper. Kampen för dessa värden, för det värdiga och personligt formade livet, måste vara kompromisslös.

Politiken ska stödja varje människas strävan att göra sig själv rättvisa, och förmåga att växa av egen kraft. Alla människor kan lyckas, var och en på sina villkor. En sådan syn stämplar ingen som svag, den klassificerar inte människor och deras egenskaper. Var och en kan göra något av sitt liv om man får chansen. Det innebär inte att det saknas behov av stöd. Alla har inte samma förutsättningar. Den som från födseln eller på grund av senare omständigheter behöver kunna räkna med andras bistånd ska veta att han eller hon får det. Det finns ett osvikligt gemensamt ansvar när den egna förmågan inte räcker till.

Framåtskridande är en avgörande mänsklig drivkraft; att lära och utvecklas, att få det bättre, att kunna erbjuda sina barn ett rikare liv än man själv haft. Färden vidare, viljan att förstå mer, förädlar människors villkor. Detta är en helt annan idé än den som i praktiken präglade det sena 1900-talets Sverige. Det var på många sätt en tid av instängdhet och maktlöshet. Likhetstänkande och systemfokusering bredde ut sig. Enskilda människor glömdes ofta bort. Kollektivets intressen sattes framför individens rätt.

Det är nu hög tid att ändra på detta.

POLITIKENS UPPGIFTER

Politikens uppgifter rör två grundläggande relationer; den mellan den enskilde individens frihet och kravet att underordna sig samhällets helhet, samt

den mellan samhällets självstyre och statens tvångsmakt. Det är detta som det politiska samtalet i grunden handlat om alltsedan antiken. Så kommer det också att fortsätta att vara.

Statens tvångsmakt får bara utövas genom demokratiska beslut. Lagstiftningen ska ange vad medborgaren anser nödvändigt att reglera. Genom skatterna måste människorna bidra till sådant som inte är möjligt för var och en att klara själv eller genom frivillig samverkan med andra. Skatternas användning är uttryck för statens uppfattning om vilka de gemensamma insatserna är och hur dessa ska skötas.

Dessa är statens centrala och klassiska uppgifter. De måste skötas väl, och utan varje form av godtycke. Robusta regler för hur makten ska utövas och om hur relationerna mellan människor ska ordnas är ett skydd mot godtycket.

Vad och hur mycket politiken ska göra är en fråga både om värden och praktik. En tumregel bör vara att om något behöver göras och det kan göras lika bra eller bättre av någon annan än det offentliga, då ska det heller inte göras av stat och kommun.

De frågor som relationerna mellan individer, samhället och staten väcker är eviga. Svaren däremot varierar, varierar från människa till människa, från parti till parti, från epok till epok.

Nya omständigheter förändrar politikens villkor på ett grundläggande sätt. Och det går i allt väsentligt i rätt riktning. För den som tror på människovärdet, friheten och människans värdighet är detta uppmuntrande.

II. PÅ TRÖSKELN TILL MÄNSKLIGHETENS BÄSTA TID

Världen utvecklas mycket fort. Nästan överallt ökar välståndet. Fattigdomen trängs tillbaka. Det främsta undantaget i vår tid är länder, där auktoritärt styre, korruption och missledande ideologi alltjämt har ett starkt grepp. Trots detta är slutsatsen klar. Världen är i dag mycket bättre än den var för 20, 30 eller 50 år sedan.

Det gäller också i fråga om krig och fred. Stora krig har blivit mindre vanliga. Tröskeln till ett nytt världskrig har höjts.

Många folk har också befriats från politiskt förtryck. Fler än någonsin tidigare lever i demokratier. Den klassiska kommunismen och fascismen, som under förra seklet förhärjade en så stor del av världen och förrådde så många samhällen, har förjagats från Europa.

Det är en betydelsefull, stor och lärorik seger för mänskligheten. Ondskefulla ideologier har avslöjats, liksom de människor som i nästan ett århundrade förvägrade sina medmänniskor värdiga liv. Förtryckets dåtida och sentida försvarare bär på en stor skuld, för egna maktambitioner eller oförlätlig blindhet.

ÖPPENHETEN ÖKAR FRIHETEN OCH VÄLSTÅNDET

Fred och välstånd har öppenhet som gemensam grund.

Välståndet har blivit möjligt tack vare att marknadsekonomin blivit den dominerande ordningen och att klassiska mänskliga ideal överförts till hela världens ekonomiska relationer. De ursprungliga samhällenas självklara förhållningssätt, att man hjälper varandra med sådant som man kan bäst, präglar nu i växande grad också den stora ekonomin. Den öppna, globala

världen är bättre, mer dynamisk, mer inriktad på samarbete och mer solid risk, än den stängda och nationella världen.

Det är också öppenheten som trängt undan förtrycket. De totalitära ideologierna har tvingats visa sina ansikten. Människors frihetslängtan har drivit diktatorer på flykt. Krigsplaner kan inte längre gömmas. Orättfärdigheter blir svårare att begå i en värld där människor inte bara kan se maktens ansikte utan också har rätt att ifrågasätta dess gärningar.

Slutsatsen är uppmuntrande: När frihetliga värden fått större genomslag har världen blivit både rikare och mänskligare. Den liberalkonservativa idétraditionen har visat sig vara den starkaste både välståndsskapande och humanitära kraften.

Utvecklingen går alltså åt rätt håll, men är för den skull inte fullbordad. Det kommer den heller aldrig att bli, därför att inget mänskligt är fullkomligt. Människovärdets och frihetens universala betydelse måste erkännas. Ju snabbare och bredare det sker, desto effektivare kommer destruktiva krafter att fortsätta att trängas tillbaka.

VETENSKAPEN BANAR NY VÄG

Det i dag öppnare samhällsklimatet främjar inte bara friheten och människans möjlighet att förverkliga sina egna ideal utan också nytänkande och vetenskapliga framsteg.

Informationsteknik och andra kommunikationssätt, som knyter människor samman varhelst de befinner sig, har en grundläggande och positiv betydelse. Kunskapsspridningen minskar klyftan mellan fattiga och rika. Inte minst u-länderna kan snabbt få tillgång till all världens kunskap. Informationstekniken förändrar, förenklar och utmanar. Och det går fort.

De nya biologiska genombrotten står på tur. Vetenskapen kan nu se in i livets kärna, förstå och efterlikna. Det öppnar perspektiv som ännu bara kan skönjas. De lovar emellertid att bli ännu mer omvälvande än de landvinningar som redan gjorts tack vare det tilltagande informationsutbytet. Möjligheterna att förbättra människors livsvillkor ökar.

Allt och alla påverkas av dessa skeenden. Den sammantagna effekten är mycket stor. I en sådan tid blir värderingar och etik av särskild betydelse. Världen blir inte bättre av sig själv. Vad man tror på och verkar för gör skillnad. Så ser en viktig del av verkligheten ut. Optimistisk, utmanande, full av löften.

ETT NYTT KLASSAMHÄLLE

Det finns också en annan verklighet, som är mindre löftesrik. Barbari, folkmord och terrorism präglar ännu delar av världen. Nya oroshärdar, där mänsklig anständighet förtrampas, uppstår alljämt. Hiv/aids och an-

dra sjukdomar tar miljoner människors liv. Fattigdomen dröjer sig kvar på många håll. Miljöproblem hanteras långt ifrån alltid med den omsorg och den insikt som krävs.

Också vårt eget land är fullt av motsatser håller på att delas. På den ena sidan Sverige, som en gång framställdes som det eftersträvarsvärda föredömet för världen, den fulländade kompromissen mellan ideologier. På den andra sidan, det växande moderna, det globala och utåtblickande entreprenörskapet, på den andra sidan, det stagnerande, inåtblickande och maktlösa. Ett nytt klassamhälle växer fram efter det gamla. En ny fattigdom är på att få fäste.

Det inlåsta visar sig på många sätt. Jobb utan utvecklingsmöjligheter, hela regioner som stagnerar. Många är beroende av andras bidrag för den dagliga försörjningen. Åtskilliga har, trots heltidsarbete, svårt att försörja sig. Ett växande antal elever går ut skolan med kunskaper som inte räcker till. Vårt lands nya medborgare bemöts snålt, mitt i globaliseringens tid. Ambitioner, erfarenheter och kunskaper tas inte tillvara.

I framgången är detta allvarliga steg tillbaka. Många människor får inte ens chansen till det som till och med det gamla samhället erbjöd, nämligen möjligheten att genom egna ansträngningar göra sina liv drägligare. Det är orimligt och oacceptabelt.

POLITIKEN SOM HINDER OCH MAKTINSTRUMENT

Politiska insatser sågs en gång som verktyg för att öka friheten och förbättra tillvaron. Tilltron till politiken var en del av människors frigörelse. Nu är det ofta annorlunda. Politiken har utvecklats till att bli mer av ett eget maktinstrument, ett system för sig självt vid sidan av vanliga människors liv och önskemål.

Politiken skapar numera sina egna problem. Gamla läror lägger hinder i vägen, där uppmuntran och stimulans skulle kunna försätta berg. Så är det i skolan, där monopol och centralstyrning gör det svårt för nyskapande idéer att få genomslag. Så är det också på arbetsmarknaden, där omsorgen om fackliga och andra intressen hindrar nya jobb att komma till, stänger ute många från arbeten som de annars skulle ha kunnat få. Så är det också i Sveriges segregerade bostadsområden, där initiativrika människor förvandlas till passiviserade klienter.

I den självsvåldiga maktens kölvatten tar själva människovärdet stryk, det blir relativt och förhandlingsbart. Makt blir plötsligt rätt, särintressena dominerande. I blickfånget står det mindre lyckade, snarare än det framgångsrika som inspirationskälla. I den processen drabbas särskilt de människor som inte har några starka företrädare.

Det är som om det enskilda inte riktigt räknas när de stora offentliga systemen, det gemensamma som det ibland kallas, tar överhanden. Här finns

roten till maktlöshet och översitteri, till ett samhälle långt från anständighet och mänsklig värdighet.

MAKTEN UTMANAS

Det är i en värld med helt andra förtecken än förr som politiken nu måste finna sina uttryck, i skärningspunkten mellan de väldiga möjligheterna och de alltför stora bristerna. Precis som världens öppenhet slagit föråldrade ekonomiska strukturer i spillror utmanas nu också föråldrade politiska tänkesätt.

Vårt land har de senaste hundra åren gått från fattigdom till relativ rikedom, från begränsad utblick till större samhörighet med i första hand det övriga Europa. Trots detta är det åtskilligt gott som skulle ha kunnat hända, som har förblivit ogjort därför att ideologiska irrläror spelat en stor roll i samhällsarbetet.

Det som ibland beskrivs som politikens kris, t o m som ett förakt för politiken och för demokratin, är ett uttryck för den utmaning som nu står för dörren. Alltför många människor har åtminstone en fot i den nya världen, men styrs alltjämt av den gamla, oreformerade politiken. De hålls tillbaka av konventioner. Andra ser ännu bara det nya på avstånd, skräms kanske till och med inför kravet att fota om. Många tappar mark, där de skulle kunna erövra ny.

Det är mot denna bakgrund den framtida uppgiften ska formuleras.

Denna uppgift måste anges i glädje över allt det som den nya tiden erbjuder, över den hjälp frihetens krafter får av vetenskapen och utvecklingen av ekonomin. Men samtidigt i ilska över att så många människor lever under helt andra villkor än vad som skulle ha varit möjligt. Det gäller i Sverige, men naturligtvis i än större utsträckning i många andra länder.

Det måste också ske i medvetande om hur lätt historien kan börja gå bakåt. Det har hänt många gånger förut, och det kan hända igen. Den erfarenheten manar till både vaksamhet och engagemang för framstegens värden.

LÄRDOMAR FÖR FÖRNYELSE

I det gamla samhället var de kollektiva lösningarna vanliga. De sågs ofta som naturliga verktyg i kampen mot fattigdom och annan otrygghet, mot mänskligt och politiskt förtryck.

De socialistiska och de konservativa – liksom till en del också de liberala – idéarven har starka kollektiva inslag, präglade som de är av den tid då idéerna utvecklades. Då satt de individuella möjligheterna trångt. Det gemensamma ansvar som förr ofta utvecklades genom det civila samhället hade förvisso stödjande uppgifter, men också intoleranta och utestängande drag.

Fattigt och nationellt. Men också kollektivt. Så var det i 1800-talets Europa.

Idéerna är eviga, samtidigt som de är barn av sin tid och sina omständigheter. De villkor under vilka värderingarna ska verka är annorlunda nu än förr. Den nya frihetstiden hämtar sin kraft i utvecklingen bort från det trånga och begränsande. Det kollektiva behövs inte på samma sätt som många trodde och ansåg förr. Där några få tidigare fick växa kan numera alla få växa. Vetenskapen öppnar horisonter som också ger politiken nya dimensioner.

På samma sätt sjunker gränser mellan länder, en gång resta till skydd mot pansar och allsköns fiendskap, sakta undan. Samhörigheten emellan människor kan bli bredare, mer mångfacetterad. Nationens roll förändras.

Ur historien kan lärdomar hämtas om sådant som varit framgångsrikt och sådant som visat sig vara återvändsgränder. Det goda exemplets makt är en bättre inspirationskälla än rädslan för att upprepa ett misstag. Exemplet lär om avregleringars kraft och den politiska petighetens förbannelse, om demokratins värdighet och förtryckets nedbrytande konsekvenser. Historien är den grund på vilken framtidsvisionen måste byggas.

I tider av snabba förändringar passar den positiva synen på människans möjligheter bättre in än misstrons och missunnsamhetens ideologier. Här är det kritiska förhållningssättet mot politiken mer användbart än föreställningen om politikens allomfattande godhet. Här är vakenheten mot maktmissbruk mer påkallad än tron på att politiken i sig alltid är förnuftig.

III. IDÉER SOM FORMAR FRAMTIDEN

Det goda samhället står fast vid sina värderingar. De skänker trygghet i en alltmer föränderlig värld. Moderaterna förenar viljan till förnyelse och förståelsen för förankring, i arbetet med att forma det på en gång fria och överblickbara samhället.

FRIHETENS AVGÖRANDE VÄRDE

Människan är född fri, men också beroende. Hon formas av traditioner, familj och relationer med medmänniskor. Hon är en del av en gemenskap med andra. Men ändå är hon först och främst just fri, sig själv, sin framgångs främsta mästare. Människan föds med friheten och möjligheten att fylla livet med det som hon önskar.

Det är detta som är grundvalen. I övertygelsen att alla människor kan och att ingen ska betraktas som för evigt svag, ligger den framåtsyftande politikens viktigaste drivkraft.

Friheten behöver inte motiveras, men alltid försvaras. Det är inskränkningar som behöver acceptabla förklaringar. Ett sådant synsätt står i motsats till föreställningen att frihet och rätt är något som människor tilldelas, av nåd eller välvilja.

Acceptabla inskränkningar i friheten finns naturligtvis. Respekt och hänsynsfullhet gentemot andra är frihetens andra sida. Alla människor har samma rätt som man själv har.

Den enes frihet får alltså inte vinnas på den andres bekostnad. Här behövs lagen för att sätta ramar och för att skydda alla människors rätt. Lagen ska däremot inte användas för att styra människors beteenden härutöver eller för att främja diffusa "gemensamma" intressen. Då missbrukas den offentliga makten.

Det är just här den allomfattande välfärdsstaten har gått fel. Hinder sätts upp för varje människas utveckling, inte därför att denna utveckling begrän-

sar rätten och möjligheterna för någon annan, utan därför att det har blivit politiskt accepterat att styra och ställa i människors liv.

Så har det blivit därför att friheten och människovärdet numera inte är utgångspunkten och målet. Andra, ofta otydliga, värden görs till lika viktiga. Politiken blir godtycklig.

Det är illa när oreda uppstår i samhällets grundvalar. Då förloras ett viktigt skydd mot farliga förvecklingar. Om friheten inte accepteras som grunden riskerar den att till slut att inte få något utrymme alls. Vi har ett ansvar för friheten, som medborgare, som företrädare, som det allmännas tjänare, som medmänniskor.

Att frihet leder till olika resultat är självklart. Så ska det vara. Men skillnader ska kunna minskas, inte utvecklas till klyftor som är omöjliga att överbrygga. Människans möjlighet att utvecklas, att vinna ny mark, är en del av friheten – och av en verklig jämlikhet.

Friheten kräver stor aktsamhet i utövandet av den offentliga makten. Det måste ske med insikten om att varje ingrepp i medborgarnas liv, varje reglering, varje skatt också försvårar planer och dödar livsprojekt. När beslut om ingrepp likväl fattas är det politikens plikt att också ta hänsyn till vilket pris de betingar.

Jämställdheten utgår från alla människors lika värde och varje människas rätt till respekt för sin person, sina val och sina känslor. Det är en fråga om rättvisa att ingen ska särbehandlas negativt på grund av sitt kön eller av andra skäl. All form av förtryck, diskriminering och generalisering måste motverkas. Människor har rätt att betraktas som individer och inte som delar av en viss grupp som godtyckligt tillskrivs vissa egenskaper uppifrån.

Äganderätten är det fria samhällets grundval och marknadsekonomin frihetens ekonomi. Den fria ekonomin ger människor möjlighet att på marknaden möta alla dem som vill erbjuda sina tjänster och att fritt träffa ömsesidigt fördelaktiga avtal. Erfarenheten visar att marknadsekonomi är en förutsättning för politisk demokrati.

Marknadsekonomin är också välståndets ekonomi. Den ger företag möjlighet att fritt konkurrera för att uppfylla kundernas önskemål. Fria företag i konkurrens är en grundläggande förutsättning för ökat välstånd för alla.

MÄNNISKANS ANSVAR

Det fria samhället ställer också krav. Det gäller först och främst på en själv – att ta ansvar för sitt eget liv och de livsval man gör. Konsekvenserna av de personliga valen måste var och en bära. De kan inte raderas ut när de inte passar. När man väljer själv kan man emellertid också lättare bära konsekvenserna av att inte alltid lyckas.

Men ansvaret gäller också mot andra. Förpliktelserna handlar om att hjälpa och stödja när vars och ens egna krafter inte räcker till, att värna om ut-

vecklingen av natur och miljö till glädje och nytta också för kommande generationer, att gemensamt upprätthålla rättsstatens principer. Det sätt på vilket var och en sköter sitt medborgerliga ansvar får konsekvenser för hela samhället.

Det nya samhälle som nu avtecknar sig förbättrar förutsättningarna för fler att ta ödet i sina egna händer. Det innebär inte att alla utan vidare kommer att lyckas. Många kommer alltså att behöva andras stöd.

Friheten ska omfatta alla, inte bara dem mest framgångsrika. När den egna kraften tryter ska politiken tjäna som ett utvecklande och pådrivande stöd. För människor som far illa, är utslagna och lider måste vi gemensamt ta ett helhjärtat ansvar. Som medmänniskor, likaväl som genom politiken. Humanitet förpliktar.

Människans ansvar utövas alltid och överallt. Det tar sig uttryck i frivilliga relationer, i det civila samhällets gemenskaper, i det som ibland kallas för den lilla världen. I gemenskapen med andra utvecklas viktiga egenskaper. Ju starkare den lilla världen är, desto bättre är förutsättningarna för att hela samhället formas på de enskilda människornas egna villkor.

Tron på den lilla världens betydelse utgår från att människan inte kan vara en social varelse utan samverkan med andra. Man växer i gemenskapen med dem som utgör den uppfordrande och stödjande omgivningen.

Den lilla världens relationer är medvetet personliga. Familjen, det trygga samhällets viktigaste hörnsten, de egna vännerna, släkten, kanske arbetskamraterna, står närmast. Här utvecklas den starka solidaritet som också andra kan få del av – och som Sverige i dag har för litet av.

I den stora världen är det annorlunda. I det allmänna sfär fastställs ramar genom demokratiska beslut. Tillämpningen sker genom opartiskhet, likhet och lagstyre. På marknaden gäller frivilliga överenskommelser. Den stora världen behövs tillsammans med den lilla, inte i stället för denna.

Den stora världens principer har i dag trängt långt in på den lilla världens domäner. Det har satt tydliga och bekymmersamma spår. Det personliga ansvaret och engagemanget har tunnats ut. Det svenska samhället är för många i första hand kollektivistiskt, opersonligt och kallt.

Detta tillstånd vill vi bryta. Det behövs större ambitioner än vad dagens välfärdsstat förmår att leva upp till. Den lilla världen behöver stärkas. En förskjutning från det stora till det lilla ger hela samhället en bättre kvalitet.

Det goda, fria samhället strävar inte efter att göra politiken stor. Tvärtom. Det är en fördel om så mycket som möjligt kan skötas på det mer känsliga sätt som präglar den enskildes egna ställningstaganden och den lilla världens frivillighet.

Politiken ska emellertid alltid klara av att fullfölja det den åtar sig. En ovilja att ta ansvar finns också inom politiken och de verksamheter den omfattar.

SAMHÄLLETS RÖTTER

Ett samhälle utgörs av alla dess människor, deras ambitioner, erfarenheter, förhoppningar och drömmar. Det är allas samlade insatser som ger samhället dess sätta och karaktär.

Men ett samhälle utgörs också av dess traditioner, sin kultur och sin historia. Genom generationer formas här det som varken bör eller kan kullkastas av ombytlighet och modenycker.

Kristendomen har en särställning i det svenska samhället i kraft av sin hävdvunna roll i vår kultur och vår historia. Vi ska värna om den etik och den tradition av humanism och medmänsklighet som i vårt land först och främst varit förbunden med kristendomen. I denna tradition är tanke-, tros- och yttrandefrihet en grundpelare.

Sverige ska vara öppet för nya impulser. Den humanistiska traditionens krav på tolerans, modernismens öppenhet för nya strömningar och demokratins påbud om allas lika rätt till inflytande över det gemensamma, ställer krav på att också andra religioner erkänns som en del av enskilda människors tänkande.

Mitt i den etniska och kulturella mångfalden är ändå Sverige just Sverige, med normer som binder folket samman. De utvecklas gradvis genom intryck och lärdomar. Genom denna process blir vårt land ett rikare samhälle.

KULTURENS KRAFT

Kulturen speglar ett folks själ. Här förenas det mest livskraftiga i det nationella arvet med det bästa som skapas i andra länder och av andra folk. Det mångfacetterade kulturlivet antyder hur hela samhället borde vara. Det förenar förankringen i tradition och historia med nya tidens utmaningar. Kulturen är också ett uttryck för och respekt för mångfald, valfrihet och rätten till olikheter.

Yttrandefriheten och tryckfriheten utgör grunden för det fria samhället. Kulturen har genom det öppna samtalet, de fria uttryckssätten och konstens ständiga ifrågasättande alltid varit den främsta garanten för dessa friheter genom att ständigt pröva deras gränser.

Det är av stor betydelse att kulturlivet förmår leva upp till kraven på vitalitet och mångfald. Statens uppgift är att särskilt svara för att kulturarvet vårdas och att skapa förutsättningar för det nyskapande att utvecklas på sina egna villkor. Utgångspunkten ska vara tron på människors egen förmåga och värnandet om den konstnärliga friheten. Skolan ska bidra till att kulturintresset utvecklas.

IV. IDÉER GÖR SKILLNAD

Politikens uppgift är att ange ramarna för människors samverkan. Den ska styra litet och främja mera. Snarare än att anvisa färdiga lösningar ska politiken stödja konstruktiva processer. Att uppmuntra rörlighet och varje människas växande är viktigare än den gamla tidens ambition att lägga allas liv tillrätta genom gemensamma beslut.

DEMOKRATINS UPPGIFT

Demokrati är politikens metod att nå fram till gemensamma ställningstaganden. Rösträtt möjliggör allas deltagande. I öppna diskussioner bildas de majoriteter som får det avgörande inflytandet. Demokratin legitimerar den politiska maktutövningen och anger de regler under vilka ordnade växlingar vid makten ska äga rum.

Det är demokratins ena syfte och arbetssätt. Men det finns en sida till.

Samtidigt som demokratin ger makten och ansvaret till dem som är flest ska den också visa respekt och ödmjukhet gentemot dem som är färre. Den ska främja flertalets intressen utan att förtrycka fåtalet. En tolerant hållning är nödvändig, inte minst därför att demokratin inbegriper möjligheten att utöva tvång.

Därför måste grundläggande fri- och rättigheter klart och tydligt anges. Rättigheterna behöver också skyddas bättre än i dag. Det gäller bl a rätten att säga sin mening, den personliga integriteten och äganderätten.

Hur det politiska uppdraget fullföljs ska kunna kontrolleras, inte bara på valdagen. Olika delar av det offentliga livet ska balansera varandra för att motverka maktfullkomlighet. Enskilda människors förtroende tillvaratas bäst om också de demokratiska institutionerna binder sig genom regler om den egna maktens begränsning. De måste också låta sig genomlysas. Sverige behöver mer maktdelning, mellan centralt och lokalt, politiskt och juridiskt.

En demokrati där makten delas – där människors åsikter kan komma till uttryck på flera olika sätt – är en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för den frihet som är det goda samhällets utgångspunkt och ideal. Demokratin behöver också rättsstaten, vars syfte är att ge alla människor utrymme och möjlighet att forma sina egna liv utan att begränsa andras rätt. Att bli

bedömd efter lagen och ingenting annat. Att kunna känna trygghet till liv och egendom.

Demokratin och rättsstaten är nödvändiga delar av ett fritt samhälle. Saknas någon del förlorar medborgarna till slut också sin frihet.

Tilltron till demokratin kräver att politiken sköts enligt väljarnas uppdrag och att det sker med kompetens och oväld. När det lovas runt, men hålls tunt, minskar uppslutningen bakom det gemensamma ansvaret. Så är det på många sätt i det svenska samhället i dag. Likgiltigheten breder ut sig. Många litar inte på att politiken klarar sin uppgift, eller ens på dess goda uppsåt.

Det politiska uppdraget ska inte vara större än att det kan fullföljas väl. Dagens allomfattande välfärdsstat klarar inte detta. En politik som ska ombesörja allt sviker ofta först dem som är i störst behov av stöd. Politikens begränsning är ett skydd för friheten och för kvaliteten i den offentliga maktutövningen.

Det offentliga har rätt att ta ut skatter till de genuint gemensamma åtagandena. Staten ska handla varsamt och ansvarsfullt med skattepengar, så som det anstår den som handskas med andras tillgångar.

I ett samhälle som respekterar friheten och allas egenart har staten begränsade ambitioner. Det innebär också att endast en mindre del av de samlade tillgångarna kan få disponeras av det allmänna. Huvuddelen av ekonomin ska alltid ligga under enskildas rådgighet.

Ett modernt samhälle måste vara öppet och omsluta alla, oavsett det individuella valet av livsstil, så länge detta inte begränsar någon annans rätt till frihet. Det är inte politikens uppgift att avgöra vad som är rätt samlevnadsform, hur barn ska tas om hand, att definiera den bästa musiken, eller den främsta litteraturen.

Men det betyder också att man inte kan kräva att staten, det offentliga, ska finansiera en viss livsstil. Det centrala är möjligheten att få välja fritt, och att man är beredd att ta konsekvenserna av de val man gör.

MÄNNISKORS DELTAGANDE

När enskilda människor överlämnar makt och ansvar gör de det till representanter för dem själva, till företrädare som de har personligt förtroende för, snarare än till institutioner och organisationer. Partiernas uppgift att erbjuda väljarna kvalificerade kandidater måste förenas med verkliga möjligheter för medborgarna att i val rösta direkt på de personer som de vill överlåta beslutsansvaret till.

Möjligheten att upprätthålla en förtroendefull relation mellan väljare och förtroendemän underlättas om valkretsarna är små och överblickbara.

När politikens valda företrädare kör fast måste väljarna få möjlighet att lösa knutarna. Nyval, också i kommunerna, kan motverka politiskt schackrande och öka människors förtroende för de gemensamma angelägenheterna.

Att politiken sköts på uppdrag av enskilda människor innebär inte bara att det är viktigt att den sköts väl utan också att det är bra om den erbjuder möjligheter till ett personligt deltagande, vid sidan av själva valet. Det är motivet till folkomröstningar och andra liknande initiativ. Omröstningar återför en del av makten till de människor som en gång lämnat den ifrån sig. De bör också kunna vara beslutande.

Partierna och de politiska institutionerna är centrala delar av det demokratiska samhället, men de har inte monopol på den politiska debatten. Det förs betydelsefulla samtal också inom det civila samhällets ramar.

DET LOKALA SOM IDEAL

Att människorna själva måste träffa de viktiga avgörandena i sina liv ska vara demokratins utgångspunkt. Ofrånskomenliga politiska beslut bör fattas där förutsättningarna att främja så många människors frihet som möjligt är bäst. Staten, ibland också EU, har en viktig uppgift att skydda varje människas frihet och rätt om detta riskerar att åsidosättas.

Oftast är det emellertid lokalt som det är enklast att komma till tals, påverka och reagera tillbaka till de politiska företrädarna. Ett angeläget och vitalt samhälleligt växelspel utvecklas bäst i de mindre och nära sammanhangen.

Staten måste respektera lokala beslut. Sker inte detta skadas hela demokratin. Om staten tar ifrån det lokala beslutsmakten, flyttas inflytandet längre bort från dem som är berörda.

För att stödja respekten för det lokala behöver staten en stadig gramma som håller emot då frestelsen för staten att styra själv blir för stark. Den lokala demokratin i Sverige behöver ett bättre skydd i grundlagen.

Den bästa normen är alltså att beslut i demokratiska församlingar ska fattas nära människors vardag. Samtidigt ska reglerna vara så generella som möjligt. På så sätt anges gränserna för helhetens bästa, utan att enskilda människors handlingsutrymme onödigtvis inskränks. Den enskildes möjlighet att överblicka konsekvenserna av sina handlingar förstärks.

KAMPEN FÖR RÄTTEN

Rättsstaten är garanten för ett samhälle där enskild frihet och gemensamt ansvar förenas.

Till statens viktigaste uppgifter hör att stifta lagar och vaka över deras efterlevnad. Ingen offentlig makt får utövas utan stöd i lagen. Häri ligger individens främsta värn mot myndigheters godtycke. Det bör finnas ett tydligt

skydd mot lagstiftning som strider mot grundlagen. Den enskildes ansvar är att leva efter lagen och följa de regler som finns.

Detta ömsesidiga åtagande är ett nödvändigt villkor för att hålla samman samhället. Rättsstaten har absoluta restriktioner för enskilt och kollektivt handlande, men också ett absolut skydd för de grundläggande medborgerliga fri- och rättigheterna.

Brott som inte beivras och korrumpierad eller godtycklig maktutövning hotar själva grundvalen för det öppna samhället, den enskildes frihet och det allmännas legitimitet. Brottslighet är övergrepp mot de enskilda som drabbas, men också mot hela vårt samhälle. Därför måste brott alltid beivras och därför kan aldrig godtycklig maktutövning vid sidan av lagen accepteras.

Respekten för varje människas lika värde förutsätter en rättstrygghet som omfattar alla. Skydd för liv, integritet och egendom får inte bli en fråga om klass och pengar, där bara den kan vara trygg som har råd att själv kompensera statens tillkortakommanden.

En fungerande rättsordning, som innefattar alla och inte utesluter någon, är en fundamental del av vår civilisation.

VETENSKAPENS VILLKOR

Vetenskap växer ur frihet. Fria människor söker svar och utvecklar kunskaper. Genom vetenskapen förbättras möjligheterna att på kunskapens grund forma framtiden. Den bidrar med perspektiv på historien och på vår egen utveckling.

Det framåtsträvande samhället ger vetenskapen sitt fulla stöd eftersom vetande är en så betydelsefull hävstång till en ljusare framtid. Särskilt för små länder gäller det att satsa på det mest framgångsrika man har. Det ger den nödvändiga inträdesbiljetten till avancerat internationellt erfarenhetsutbyte.

Att vetenskap inte kan växa utan frihet innebär att staten måste sköta sina uppgifter med insikt också om den skada den kan åstadkomma. Vetenskapliga institutioner får inte göras till statsmaktens förlängda armar. Den insiktsfulla staten värnar fria och fristående universitet för att ge hela samhället en angelägen intellektuell injektion.

Vetenskapliga landvinningar ger människor nya möjligheter att förverkliga sina livsprojekt. Växelspelet mellan frihet och entreprenörskap å ena sidan och vetenskap å den andra är den mänskliga utvecklingens viktigaste process.

Att säkerställa att de vetenskapliga resultaten kan omsättas i ett dynamiskt entreprenörskap är en central uppgift. Ett rikt samhälle som Sverige måste samtidigt ha råd att säkerställa ett bredare kunskapssökande, inte minst på det humanistiska området. Sökandet efter nya sanningar kan oftast inte ske på ett planerat sätt.

Vetenskapens och ekonomins utveckling kommer enskilda människor till del mitt i deras vardag. Nya företag utvecklas, kontakter mellan människor underlättas, vården av sjuka får nya redskap.

Men landvinningarna väcker också frågor. Tidigare okända etiska frågor anmäler sig. Var går gränsen för det strikt personliga i en tid när information av allehanda slag korsar världen? Hur påverkas människors trygghet av ett förändringstempo som är mycket högre än förr? Vilken rätt har människan att röra i skapelsens kärna?

Varje tid ställer sina egna frågor. De måste besvaras omsorgsfullt för att skapa en tillförlitlig grund för fortsatt framåtskridande. Gränserna för människornas och vetenskapens ambitioner kan till en del sättas genom politiska beslut. Viktigare är emellertid den uppsättning normer människor emellan, som skiljer civiliserade samhällen från barbariska. Sådana normer utvecklas och upprätthålls genom det öppna samtalet och samhällets bildning.

Likväl finns det naturligtvis också värden som måste skyddas mer absolut. Människan får inte bli en testbänk. Det behövs ett kontrakt mellan politikens värden och vetenskapen för att sätta gränser utan att hämma den kunskapsutveckling som kan lindra nöd och berika människans liv.

KUNSKAP FRIGÖR FÖRMÅGA

I alla tider har arbetet, den personliga insatsen, varit avgörande för framgång. Strävsamhet och plikt har varit viktiga ideal i kampen för en ljusare framtid. Kunskap har drivit människans samhällen framåt. Att vidga vetandet om tillvarons sammanhang och om sig själv ger livet en djupare mening.

Betydelsen av den personliga insatsen understryks ytterligare i det samhälle som nu växer fram. Tillvaron är inget lotteri. Var och en kan förbereda sig, bädda för en bättre morgondag.

I denna process blir uppbyggnad av kunskap, hos varje människa och i hela samhället, en alltmer central uppgift. Detta är en revolution för de humanistiska värdena. Framgång beror numera mindre på maskiner och kapital, och mer på vars och ens utveckling och insats. Bra utbildning är en grundläggande del av fungerande välfärds politik.

Kunskap har också ett eget värde. Den ger möjligheter till djupare förståelse av människans villkor och utvecklingens förutsättningar. Det goda samhället är ett samhälle där bildningen tillmäts betydelse. Kunskap är också ett skydd mot mänskligt förtryck.

Många olika kunskaper kommer att behövas; teoretiska, men också praktiska, naturvetenskapliga och tekniska, men också humanistiska och kulturella verktyg för att fånga människors behov, sätt att tänka och vara. Det gäller att kunna, men också att förstå.

Kunskap är varje människas investering i sin egen framtid. Den måste erövas av var och en. Kunskap kan inte omfördelas politiskt eller ges bort som gåva. Det är ett skäl till att de svenska välfärdssystemen och omfördelningspolitiken inte längre biter på samhällets problem.

Att kunskap måste byggas upp personligt, på ett unikt sätt, kräver en skola fri från stereotypa begränsningar i tid och rum, en skola som värdesätter och understryker den personliga insatsen, som ser sin uppgift snarare i att främja det individuella lärandet än att hålla rättning i leden. Hur lång tid det tar och på vilket sätt lärandet behöver ske är underordnat resultatet. Alla elever måste garanteras en skola med trygghet och en bra studiemiljö."

Skolan är ett gemensamt ansvar. För att främja skapandet av det som brukar kallas för kunskapssamhället måste emellertid många få bidra. Det finns inget egenvärde i att skolorna drivs av stat eller kommun. Det offentliga uppgift är att öppna dörren för dem som bäst kan ge barn och unga den nödvändiga lusten att lära, inte att avundsjukt tro att bara det offentliga självt vet hur en slipsten ska dras. Oavsett vem som har ansvar för den lokala skolan måste den vara fri att förverkliga sitt uppdrag på det sätt den finner bäst.

Att hålla tillgodo med en otillräcklig standard i skolan - eller inom vården och omsorgen - är inte att sörja för vårt lands framtid. Det är uttryck för nonchalans inför givna förpliktelser, särskilt om löften oupphörligt utställs om ett annat resultat än det som faktiskt uppnås. Det dåliga får inte ges företräde, där det framgångsrika är möjligt.

Kunskap ger människan möjlighet att leva ett rikare liv, att vidga sina horisonter, och se bortom etablerade sanningar. Att förstå och kunna överblicka det kända skapar självförtroende och ger styrka att möta det nya och okända. Det är utbildningens sociala dimension.

ARBETETS FÖRUTSÄTTNINGAR

Kunskap och kompetens utgör grunden för det utvecklande arbetet. Det är genom arbete välbstånd skapas, förr, nu och i framtiden. Genom arbete byggs också mänskliga relationer som berikar livet. När människor går utan arbete är det personligt nedbrytande och ett ekonomiskt slöseri. Det är orimligt och oacceptabelt att så många i Sverige fångas i detta öde.

Arbete kan utföras på många sätt; åt sig själv eller åt andra, som företagare eller som anställd. Det egna företagandet är av särskild vikt. Det utgör själva drivkraften för ett samhälle på väg framåt. Företagande grundas på individers vilja och förmåga att omsätta idéer till produktion av tjänster och varor. Allt entreprenörskap är knutet till risktagande. Företagande måste ges därför bättre förutsättningar att utvecklas om Sverige skall kunna hävda en position i den ekonomiska täten.

Industrisamhällets stela indelningar av livet blir alltmer otidsenliga. Det gäller inte minst nu när allt fler är friskare och lever längre. Möjligheten att

få arbeta borde framstå som ett större värde än rätten att avstå. Detta är särskilt viktigt inför perspektivet av en åldrande befolkning.

Det behövs fler insatser av alla, åtskilligt fler om välståndet ska kunna utvecklas. Försummas arbetets utmaning står Sverige inför en omvälvande och negativ förändring. Den förstärks av den attraktionskraft andra länders arbetsmarknader kan ha på den mest lätttrörliga delen av arbetskraften.

Därför bör samhället byggas så att arbete, i olika former, vid olika tider och med olika utmaningar, uppskattas. Statens intresse bör flyttas från ambitionen att begränsa arbetet till att göra det både möjligt och utvecklande. Pensions- och skattesystemen ska främja detta. Ett ökat inslag av privat fonderade pensioner ger mer inflytande och självständighet till varje enskild människa.

Kunskapssamhället förutsätter bra skolor och en ändamålsenlig arbetsmarknad. Men det krävs också uppmuntran för att enskilda ska finna det mödan värt att anstränga sig och att fördjupa sitt vetande. Skolan, forskningen, skatterna och arbetsmarknadens organisation måste utgå från människans krav på att få sina insatser uppskattade.

OMTANKE OM VARANDRA

Att få växa i frihet är en rätt för alla. Det är också ett ansvar som livet självt ålägger oss.

På ansvaret för sig själv byggs också ansvaret för andra. Det utgår först och främst från medmänskligheten. Skyldigheterna gentemot sin nästa ska var och en bära utan påbud. Det ingår i det som politiken måste kunna förutsätta, men också uppmuntra. Man borde inte behöva betala skatt på omtanke.

När det medmänskliga ansvaret inte räcker till har politiken en viktig uppgift. Staten har emellertid en moralisk förpliktelse mot alla medborgare och skattebetalare att se till att de som behöver det offentligas stöd under vanliga omständigheter blir så få som möjligt. Låga skatter är med denna utgångspunkt god socialpolitik.

Att många klarar sig själva är också en förutsättning för möjligheterna att upprätthålla det gemensamma ansvarets huvudprincip, nämligen att den som behöver skydd alltid ska veta att detta finns till hands när det behövs. Skyddet ska sträcka sig så långt att livet fungerar väl också då olyckan är framme.

Den enskilde får inte lämnas i sticket då den vanliga försörjningen bryts. Behovet av stöd kan emellertid begränsas om staten säkerställer att var och en under tider av välstånd sätter av till tider som kan bli mindre lyckosamma. Detta är motivet till att det civiliserade samhället påbjuder att den enskilde inte utelämnar sig till det otillräckliga skyddets risker. Ju mer personligt det nödvändiga skyddet kan göras, desto bättre är det.

Trygghet kan organiseras på många sätt. Det viktiga är att varje människa har kontroll över sin egen tillvaro och över livets alla skeenden. Den kontrollen underlättas av att de olika formerna av gemensamt skydd hänger samman. Då kan konsekvenserna av det egna handlandet enklare överblickas. Offentligt och enskilt skydd ska vara lätt att kombinera.

Ansvar för varandra är särskilt viktigt vid olycka och lidande. En gemensamt finansierad vård och omsorg ska alltid finnas tillgänglig för alla. Inom denna ram måste dock var och en som vill erbjuda sina tjänster också få möjlighet att göra det. En insiktsfull stat förbjuder inte andras medverkan.

Det man fått löfte om och betalat för under en del av livet ska man inte kunna berövas under en annan. Tryggheten ska vara långsiktig. Det är särskilt betydelsefullt när man blir äldre eller när man är sjuk. Äldre har en självklar rätt till en trygg och värdig ålderdom som utgår från den enskildes egna förutsättningar och önskemål. Köer i sjukvården är tecken på misskötsel och uttryck för bristande respekt för människors behov. Alla har rätt till vård på lika villkor efter eget val. Den rätten får aldrig sättas i fara av politiska hänsynstaganden, geografiska eller politiska gränsdragningar eller godtyckliga begränsningar av valfriheten.

Barnens utveckling är den viktigaste framtidssatsningen. Omtanken om dem kan aldrig lejas bort. Formerna för hur de egna barnen bäst fostras kan inte avgöras av andra än av familjen själv. Det måste staten respektera. Statens ekonomiska anspråk på den enskilde ska aldrig vara större än att detta ansvar kan utövas. Med en sådan norm får också alla råd att ordna omsorgen på eget vis.

NATUREN VI ÄRVDE

Jorden är vårt hem. Sedan ett halvsekel har människan, som enda varelse, makt att förintä den värld hon lever i. Hon kan tänka och handla, hon har vilja och ambitioner. Hon är inte bara en del av naturen utan också den mest värdefulla varelsen. Människans unika egenskap att ta moralisk hänsyn gör att hon är den enda varelse som kan inneha rättigheter.

Människans förmåga kan användas både till gott och till ont. Det är hennes skyldighet att utveckla miljön så att den blir bättre och levnadsvillkoren mer fullödiga.

Alla måste ta ansvar för natur och miljö. Det kan inte bara lämnas över till politiken. Tvärtom är det personliga engagemanget och den enskilda äganderätten en förutsättning för en god miljövård. Äger ingen, bryr sig ingen. Samtidigt behövs grundläggande och tydliga ramar för både statens och enskildas rätt att nyttja jordens tillgångar. Dessa ramar måste vara grundade på bästa tänkbara kunskap och anges med insikt om att ekonomisk och teknisk utveckling kan göras till ett viktigt stöd för en ansvarsfull miljöpolitik.

En framåtsyftande miljöpolitik har sin tyngdpunkt i det dynamiska och utvecklande, snarare än i det statiska och bevarande. En god miljö är en för människan god livsmiljö, inte en miljö utan människor.

Den fria ekonomin kan bättre än den planerade värdesätta sådant som är av långsiktig betydelse. Marknadsekonomin är därför också den goda hushållningens ekonomi. En växande ekonomi ger mer över till miljöförbättringar. En global marknad ger, förutom de varor som konsumenterna vill ha, en bättre miljö än reglerad lokal produktion. Både miljön och konsumenterna vinner på att varor produceras där de bästa förutsättningarna finns.

EN NY IDENTITET

Ömsesidiga relationer och ett växande informationsflöde flätar samman världen.

Den fria handeln och de nya informationsmöjligheterna för jordens olika delar närmare varandra. Rörligheten av idéer, människor och företag, ökar. Nationsgränser får allt mindre betydelse. Det är en utveckling som politiken ska främja.

Rörlighet öppnar möjligheter men utmanar också invanda mönster. Internationell konkurrens sorterar bort sådant nationellt som inte håller måttet. Mänskors uppbrott och val blir en mätare på attraktionskraften.

Rörlighet får också kulturella konsekvenser. Historier, religioner och traditioner blandas. Det innebär dock inte att det nationella upphör att spela roll. Tvärtom blir rötter och den lokala förankringen viktigare när rörligheten ökar. Nationen hålls samman av det som uppfattas vara den gemensamma identiteten.

Sverige är byggt på sin historia och på de många intrycken; nytt har förenats med gammalt, internationella impulser har blandats med det nedärvda. Så har dagens samhälle skapats och så ska morgondagens byggas.

Öppenhet måste vara det svenska samhällets ledstjärna. Det gäller för dem som genom arbete eller på grund av förföljelse vill bygga en ny framtid i vårt land. Att ta emot flyktingar är en fråga om att bry sig om, att ställa upp, och att visa barmhärtighet.

De nya svenskarna gör vårt samhälle rikare och mer dynamiskt. Det Sverige, som uppstår till följd av att hela världen blir rörligare och att fler väljer att söka sin framtid på andra platser än där man är född, blir naturligtvis annorlunda än vad Sverige är i dag och vad vårt land var igår. Men det blir för den delen inte mindre svenskt.

Rädsla inför det okända måste samtidigt motverkas. I annat fall riskerar en trängre kulturell och ekonomisk nationalism att ta över. Då hotas inte bara centrala frihetsvärden utan också folkens strävan efter ett rikare och tryggare liv.

Att hävda detta är inte detsamma som att avstå från att ställa krav på den som vill bygga sig en tillvaro i Sverige. Det nya måste förenas med det invanda under ömsesidig respekt. Inför den svenska lagen är, och ska alla vara, lika. Det hindrar inte att människor inom denna ram ska ges förutsättningar att utvecklas på egna villkor. Svensk ska man kunna vara på flera sätt.

Den globala rörligheten förutsätter att de sociala systemen blir mer personliga och rättigheterna flyttbara. Detta kan främjas direkt i Sverige, men är också en uppgift för det internationella samfundet.

EUROPA – VÅR DEL AV VÄRLDEN

Europeiskt samarbete främjar frihet, fred och välbefinnande. EU är särskilt de mindre europeiska ländernas mest betydelsefulla möjlighet till att få också ett globalt inflytande. EU visar hur frihet och fred kan säkras genom politiskt samarbete.

Sveriges medlemskap i EU är viktigare än något annat internationellt samarbete som vårt land deltar i. EU fattar beslut som gäller direkt i medlemsländerna. EU är, på goda grunder, en delvis överstatlig organisation. Sverige är en del av EU, men EU är därigenom också en del av Sverige. Till följd av detta blir unionen en lika viktig del av vårt lands maktstruktur som staten och kommunerna.

EU-samarbetet är grundat på ideal om hur ett anständigt samhälle ska vara utformat. Frihet och humanitet har från första stund varit unionens hörnstenar. Det ger samarbetet ett högre värde än samverkan i många andra fora.

Formen för och omfattningen av det europeiska samarbetet är inte något som är givet. Det avgörande bör vara hur friheten främjas bäst. Uppgifter som EU har kan komma att övertas av andra, likaväl som nya uppgifter kan komma till.

EU ska vara medlemsländernas och dess medborgares verktyg i frågor som inte kan hanteras bättre av människorna själva eller av nationella politiska organ. Åtskilliga sådana frågor klaras bäst genom överstatliga, snarare än mellanstatliga, beslut. Starka europeiska institutioner ligger särskilt i små länders intresse.

Det europeiska samarbetet ska vara öppet och ha klara uppgifter. Idealerna om friheten och motståndet mot förmynderi gäller även här. För att medborgerligt ansvar ska kunna utkrävas måste det vara tydligt vem som har vilken uppgift. Ett europeiskt konstitutionellt fördrag skulle förstärka tydligheten. Ett sådant fördrag bör bygga vidare på de principer om maktindelning och maktbalans som redan i dag kännetecknar EU:s institutionella uppbyggnad.

EU ska också vara öppet för nya länder som vill delta i samarbetet. Det gynnar både freden och välbefinnandet.

Gemenskapen i EU förändrar också grundvalarna för Sveriges säkerhet. Solidaritet, integration och kollektiv problemlösning ersätter utanförskap och enbart nationellt försvar. Gemensamt ansvarstagande ersätter steg för steg den traditionella alliansfriheten.

Öppenheten måste också gälla gentemot resten av världen, mot länder och folk som söker andra, nära samarbeten och relationer. Det europeiska samarbetet ska fungera som ett steg ut i världen, inte som något som gör sådana steg mindre angelägna.

Genom en sådan öppenhet kan de universella värden EU står för hävdas. Det är av stor betydelse för de samhällen som alltjämt är slutna och där människans värde inte respekteras.

DEN GLOBALA SAMHÖRIGHETEN

Globaliseringen öppnar stora möjligheter för alla. Det gäller inte minst för länder som tidigare inte förmått dra fördel av alla sina förutsättningar.

Öppet tankeutbyte, marknadsekonomi och fri handel är utvecklingens och solidaritetens viktigaste förutsättningar. De svenska relationerna med omvärlden ska präglas av samma grundläggande värden som vi vill ska gälla i Sverige. De goda idealen ska också omsättas i praktisk handling. U-länderna måste få tillgång till vetenskapliga landvinningar och annan ny kunskap. FN och andra internationella organisationer kan här spela en konstruktiv roll.

Solidariteten med u-länderna har fått ny kraft genom öppnare handelsrelationer. Marknadsekonomi har i u-världen, när den äntligen fått brett fäste, visat sig ha samma styrka som den tidigare utvecklat i Europa och Nordamerika. Underutveckling är inte ett givet tillstånd, utan ett resultat av misskötsel och politisk förvillelse.

En öppen handel är grundläggande för välstånd och en förutsättning för utvecklingen i de fattigaste delarna av världen. För inte minst en stor del av Afrika är en sådan öppenhet av stor betydelse för att bryta misären. Här måste Sverige – liksom EU och FN – vara en engagerad kraft för alla folks framgång.

IDÉPROGRAM 2001

Idéprogrammet På tröskeln till mänsklighetens bästa tid antogs av arbetsstämman i Jönköping i september 2001.

”Moderaterna ska vara den starkaste kraften för frihet, humanitet och framtidstro i svensk politik”

 **nya moderaterna**

www.moderat.se
info@moderat.se
Box 2080 • 103 12 Stockholm